

Visiedocument

'Kinderen leren'

H G J B

0. Inleiding en inhoud	3
1. Aanleiding en introductie.....	3
2. Onderbouwing.....	4
Bijbelstheologisch.....	4
Praktisch-theologisch.....	4
Ontwikkelingspsychologisch	5
Pedagogisch	6
Cultureel	6
3. Visie bepaling.....	7
4. Concrete uitwerking	7
Bijlage 1	8

0. Inleiding en inhoud

Op 21 januari 2004 is een start gemaakt met de bezinning aangaande catechese voor kinderen. Vanuit vragen uit gemeenten en onze eigen ervaringen hebben we gemeend te moeten starten met deze bezinning. Dit heeft geresulteerd in dit visiedocument.

In dit document komen de volgende aspecten aan de orde:

- 1) Aanleiding en bestaande praktijk.
- 2) Onderbouwing
 - a) Bijbels-theologisch
 - b) Praktisch-theologisch
 - c) Ontwikkelings-psychologisch
 - d) Pedagogisch
 - e) Cultureel
- 3) Visie bepaling
- 4) Concrete uitwerking

1. Aanleiding en introductie

1. In de praktijk blijkt dat geloofsoverdracht aan de kinderen en tieners in de kerkelijke gemeenten niet meer vanzelfsprekend is. De gangbare lijn van zondagsschool – catechese – belijdenis blijkt niet overal meer aanwezig te zijn of aan te sluiten bij de concrete situatie. In diverse kerkelijke gemeenten zijn zondagsscholen opgeheven en is er eigenlijk geen goed alternatief binnen het jeugdwerk voor kennisoverdracht. Met name voor de leeftijdsgroep van de groepen 7 en 8 van de basisschool lijkt een hiaat te ontstaan. Dit heeft tot gevolg dat er een duidelijk waarneembaar gebrek aan bijbelkennis ontstaat bij kinderen.

2. Tevens is merkbaar in de praktijk dat mede door sociale en ook theologische verschuivingen de gedachte van het verbond en de praktische toepassing daarvan hoe langer hoe meer onder druk komt te staan. Het is de vraag hoe vaak binnen gezinnen en binnen gemeenten richting de jeugd nog over de waarde van het verbond gesproken wordt. Er ontstaat behoefte aan duidelijke ijkpunten en herkenningmomenten waarin het verbond zichtbaar en voelbaar gemaakt kan worden.

3. Ook blijkt dat kinderen meer dan ooit niet alleen leren en socialiseren op cognitief niveau, maar dat er heel veel andere invloeden zijn op relationeel en gevoelsniveau die effect hebben op de vorming van de kinderen. De invloed van beelden en ervaringen hebben ook hun effect op de wijze waarop geloofsoverdracht plaatsvindt.

4. In een aantal gemeenten is reeds gestart met catechese voor kinderen. Waarneming hiervan heeft geleid tot het starten van een bezinning over het nut en de functie van catechese voor kinderen binnen de kerkelijke gemeenten. In deze notitie wordt een visie onderbouwd en uitgewerkt. Deze visie staat uiteraard niet op zichzelf maar is een onderdeel van de integrale visie op catechese binnen de gemeente, maar raakt daarnaast ook de visie op jeugdwerk, jeugdpastoraat en gemeente-zijn.

2. Onderbouwing

Bijbels-theologisch

1. Verbond, kinderdoop: visie op het kind als lid van de gemeente. Kinderen zijn niet de toekomst van de kerk, maar ze zijn kerk. Ze moeten niet worden gebracht tot lidmaatschap van de kerk, maar worden ingewijd in de kerk. Binnen de kerkelijke gemeente moet sprake zijn van priesterlijke bewogenheid om de kinderen van jongs af aan op te roepen tot een persoonlijk geloof. Bij het ontstaan van de eerste nieuwtestamentische gemeente wijst Petrus nadrukkelijk op de belofte vanuit de doop, inclusief de kinderen.

2. De gemeente is verantwoordelijk voor de inwijding (conform de Joodse traditie) in alle aspecten van gemeente-zijn. De gedoopte kinderen van de gemeente moeten leren wat een erediens is en hoe je daarin participeert. Ze moeten bovenal leren uit de bijbel te lezen, leren bidden, leren zingen! De gemeente moet de kinderen helpen hun plek in te nemen in alle aspecten van gemeente-zijn: in de erediens, in het pastoraat (kinderen betrekken bij het huisbezoek), maar ook de catechese voor kinderen heeft dan een bijzondere rol in deze inwijding.

3. De gemeenschap wordt niet alleen beleefd binnen de gemeente, maar ook binnen de gezinnen. Het gezin heeft een nadrukkelijke taak en verantwoordelijkheid in het geloofsonderricht aan de kinderen (Efeze 6: 1-4).

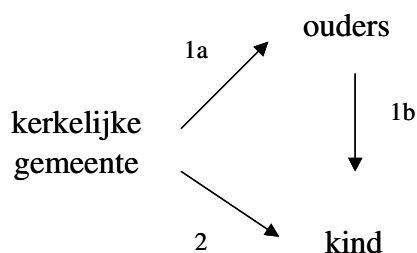
4. Daarnaast is de duivel zeer actief. Ook kinderen staan onder allerlei verkeerde invloeden. Wij moeten onze kinderen toerusten tot weerbare christenen en hen van jongsaf aan helpen met het aandoen van de geestelijke wapenrusting (Efeze 6:10-20).

Praktisch-theologisch

1. Het leren is niet een geïsoleerd onderdeel van de gemeente: de gemeente is een lerende gemeente.

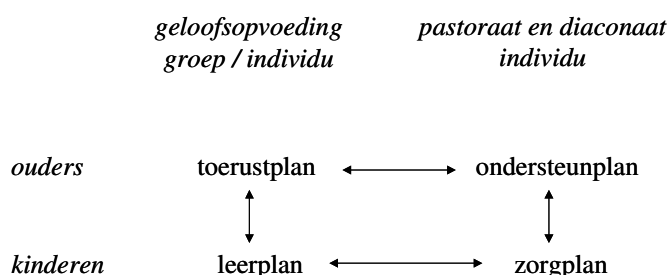
2. De ouders zijn de eerst verantwoordelijken bij de geloofsoverdracht. De kerkelijke gemeente mag hun die taak niet uit handen nemen. God is de God van de geslachten. De gemeente ondersteunt de ouders bij hun taak. Hoe kunnen we leer-elementen inbrengen in het gezin?

3. In onderstaand schema wordt weergegeven dat kinderen op twee manieren bereikt kunnen worden. In de eerste plaats indirect, dus de gemeente bereikt de kinderen via de ouders (1a en 1b). De gemeente ondersteunt de ouders (1a) in hun taak de kinderen op te voeden (1b). Daarnaast kan de gemeente ook de kinderen rechtstreeks bereiken (2), bijvoorbeeld door catechese voor kinderen.

4. Er moet sprake zijn van een integrale benadering van het geloofsondericht in de gemeente. Hierbij zou het leerplan waarin ook het curriculum en de eindtermen zijn gedefinieerd afgestemd moeten worden met de toerusting van de ouders en de gezinnen. Tevens is het van belang oog te houden voor het individuele kind. Individuele aandacht en goede afstemming met pastoraat en diaconaat zijn van groot belang.

5. Het onderstaande schema laat zien hoe verschillende plannen binnen één integraal plan samenhangen. Op het gebied van geloofsopvoeding (individueel en in groepen) moet er voor de ouders en voor de kinderen een plan zijn. Catechese voor kinderen is dan een aspect van het totale leerplan in de gemeente. Het toerustplan voor ouders moet samenhangen met dit leerplan. In het integrale plan moeten ook pastoraat en diaconaat een plaats krijgen. Ouders moeten ondersteund worden in de opvoeding, deze ondersteuning moet samenhangen met het toerustplan, maar ook met het zorgplan dat aan hun kind kan worden aangeboden. Uiteindelijk hangt dit zorgplan ook samen met het leerplan.

Ontwikkelingspsychologisch

1. De ontwikkelingspsychologische invalshoek staat niet los van de bijbels-theologische. Denkend vanuit de schepping kun je zeggen dat God zelf een bepaalde ontwikkeling heeft gelegd in de mens. We zoeken dus naar de 'welaangename tijd'. Dat is heel vaak de kindertijd! Pneumatologisch: de Heilige Geest maakt gebruik van wat voorhanden is.

2. De puberteit begint op steeds jongere leeftijd, zeker lichamelijk, maar in zekere zin ook psychisch. De afronding van de kinderleeftijd valt eerder dan vroeger. Er komt in ieder geval op kinderen veel meer af dan vroeger (bv. in reclame, via televisie). We moeten er als kerk dus veel eerder bij zijn!

3. De gewoonte om catechese te beginnen bij 12 jaar, is met name praktisch ingegeven en niet zozeer theologisch resp. ontwikkelingspsychologisch. Bij 10/11-jarigen is er nog een zekere leergierigheid, gezonde wedijver en belangstelling voor de steeds groter

wordende buitenwereld. Bovendien bestaat er een zekere balans tussen cognitief, affectief en sociaal leren bij 10/11-jarigen, die daarna een lange poos zoek raakt.

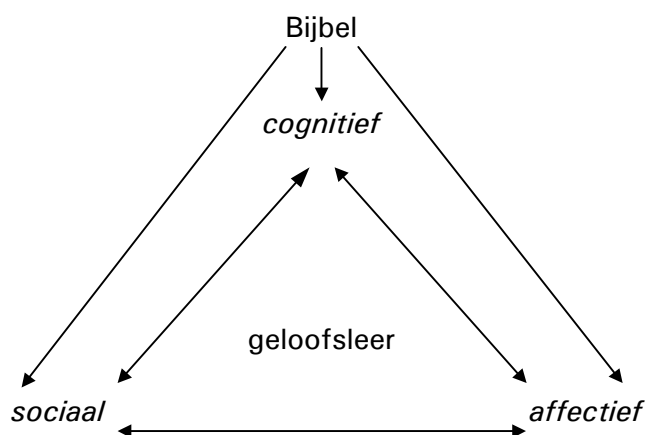
4. Het is in onze cultuur van individualisme enorm belangrijk om kinderen een wij-gevoel te geven in een groep: "ik hoor hierbij, ik ben hier thuis". Dat moet je niet pas doen op het moment dat kinderen de basisschool verlaten en naar allerlei vormen van middelbaar onderwijs uitzwermen. De groepsvorming (koinoonía) vereist vormen van werken, waarbij ouderen en kinderen elkaar ontmoeten. Kinderen zijn sfeergevoelig.

Pedagogisch

1. De (voorbeeld)taak van ouders is erg belangrijk voor de kinderen. De vormende taak van de identiteit ligt voor een belangrijk deel in de gezinnen. Aandacht voor geloofsonderricht in de dagelijkse praktijk is van groot belang (huisgodsdienst).

2. Er dient een goed evenwicht te zijn tussen cognitieve, sociale en affectieve elementen. De relatie met de andere vormen van jeugdwerk en gemeentewerk moet in het oog gehouden worden.

3. In het onderstaande schema komen de cognitieve, sociale en affectieve elementen in leerproces terug. Het leren in de Bijbel gaat niet alleen over cognitief, maar ook over sociaal en affectief leren. In goed onderwijs zijn deze drie elementen met elkaar in evenwicht, alleen aan cognitieve kennis van de Bijbel heb je niets. Als het goed is, worden deze drie invalshoeken ook bij de overdracht van de geloofsleer gebruikt.

4. Het gebruik van symbolen kan een belangrijke ondersteuning zijn en kan een brugfunctie vervullen tussen leefwereld van de kinderen en de inhoud van het geloofsonderricht. Symbolen vormen een wezenlijk onderdeel van het socialisatieproces van de kinderen: (i) emblemen/merken, (ii) taal/beeldspraak en (iii) beeld/geluid/media. Symbolen kunnen echter nooit vervanging van het Woord worden.

Cultureel

1. Ook kinderen staan midden in de cultuur. De invloed van de cultuur is op jonge leeftijd al erg groot. Kinderen leven in een gefragmenteerde wereld waarin zij langs veel kanalen beïnvloed worden. Er is zelfs sprake van een aparte kindercultuur waar kinderen midden in staan.

2. De cultuur heeft echter geen educatieve doelstellingen en bevat ook bedreigingen voor kinderen. Het onderwijs (in de meest brede zijn van het woord) aan kinderen heeft onder andere als doelstelling 'kinderen om te leren gaan met de cultuur om hen heen'.

3. Juist hierin heeft de christelijke gemeente haar taak: kinderen leren om op een juiste wijze met de wereld om hen heen om te gaan, dit kan een plaats krijgen in de catechese voor kinderen. Door dit onderwijs worden kinderen gevormd om als christenen te kunnen participeren in de cultuur.

3. Visie bepaling

Uit de onderbouwing uit de vorige paragraaf kan de volgende visie afgeleid worden:

*Catechese voor kinderen van de bovenbouw van de basisschool is aan te bevelen als **integraal** onderdeel van het geloofsonderricht van de gemeente. Hierbij vindt een nauwe afstemming plaats met de **gezinnen** en is er een **evenwichtig programma** met cognitieve, sociale en affectieve elementen. De catechese voor kinderen is onderdeel van het proces van **inwijding** in de gemeente. Een **inwijdingsmoment** in het midden van de gemeente kan het begin van de voortgezette geloofscatechese markeren.*

4. Concrete uitwerking

Deze visie is verder uitgewerkt in het kader zoals bijgevoegd in bijlage 1.

Wat betreft de catechese voor kinderen gaat het om de leeftijdscategorie 10-11 jaar (oftewel groep 7 en 8 van de basisschool). Het schema geeft een praktijkgericht overzicht van de visie die hiervoor is omschreven.

In het schema is in elke leeftijdscategorie een horizontale lijn te zien. Kinderen en jongeren (0-16 jaar) worden per leeftijdscategorie op verschillende manieren en door verschillende mensen begeleid in het inwijdingsproces. Binnen een bepaalde leeftijdscategorie is een afstemming van de verschillende activiteiten van groot belang. Daarnaast is er ook een verticale lijn te zien: deze noemen we de ontwikkelings-leerlijn. Het is wenselijk dat er in de gemeente een alomvattend curriculum met eindtermen is waar niet alleen aandacht is voor het leerplan, maar ook voor de persoonlijke ontwikkeling van de jeugd. Steeds wanneer er een beslismoment of ijkpunt is 'bereikt', kan dit in het midden van de gemeente duidelijk worden gemaakt, bijvoorbeeld door een bijzondere dienst of een viering.

Bijlage 1	Leeftijd	Door de ouders		Vanuit de gemeente		Onderling	Beslismomenten/ ijkpunten	Symbolen	Curriculum
		In het gezin	Meerdere gezinnen	Gericht op ouders	Gericht op jeugd	Met elkaar			
Inwijdings- traject	0-4	Huisgodsdienst	Gezinscontacten	Doopcatechese Opvoedings- catechese Gespreksgroepen	Crèche		Doop		
	5-9	Huisgodsdienst	Gezinscontacten	Opvoedings- catechese Gespreksgroepen	Zondagsschool Nevendienst Eredienst				Basis Bijbelkennis Vertalen Gang van zaken in de eredienst
	10-11	Huisgodsdienst	Gezinscontacten	Opvoedings- catechese Gespreksgroepen	Catechese voor kinderen Tienerclub Eredienst				Basis Bijbelkennis Vertalen Gang van zaken in de eredienst
	12-15	Huisgodsdienst			Geloofscatechese Clubwerk Eredienst	Vriendengroep	Inwijding geloofscatechese	Vis met naam	Rechtvaardiging van de godeloze Geloof Bekering/wedergeboorte Komen tot keuzen
Verdiepings- traject	16-21	Huisgodsdienst			Voortgezette catechese Jeugdwerk Eredienst	Vriendengroep	Geloofsbelijdenis Viering HA	Kruis	Heiliging Gaven HG Vruchten HG Getuigenis naar anderen Gemeenschap der heiligen Diaconaat
	21 +				Jongerengesprekkring Eredienst	Vriendengroep	Verbondsvernieuwing Viering HA	Duif	